

Molnár György

2013.02.18

Mai napig létezik a megkülönböztetés: komolyzene – könnyűzene. Ráadásul sokak szerint a két zenekultúra között nincs valódi kapcsolat. Mit gondol könnyű és komolyzene szembenállásáról, illetve arról, hogy az Önök pályája kezdetén, az ötvenes évek végén, a könnyűzene leminősítése végig meghatározta a lehetőségeiket, mozgásterüket?

Először is, ez egy nagyon összetett kérdés, mert olyan, hogy könnyűzene, népzene vagy komolyzene, nincsen. Zene van. Maradjunk meg ennél inkább. A C hang mindegyik műfajban ugyanaz a C hang, és a hármashangzat is ugyanaz, csak az egyik esetében a zeneelmélet felől nézve véletlenszerűnek tűnik. A múltban azonban tényleg elvált a könnyű- és a komolyzene egymástól. Kialakult egy olyan új kultúra az ötvenes évek végén, amely elkezdett valamit másképpen csinálni. Ez az új kultúra Amerikából indult ki, a bluesból, a néger zenéből. A Rolling Stones egy az egyben onnan vette át a stílusjegyeit, és ültette, transzponálta át a saját maga világába. Hogy volt-e szembenállás könnyű és komoly között? Nagyon is volt, bárki bármit mond. Számunkra egész egyszerűen kijelentették az akkori korifeusok, hogy „ti tartjátok el a komolyzenét”. A mi koncertjeink ugyebár tömve voltak, de fillérékért játszottunk, miközben feltehetően a komolyzenei koncerteken tized annyian nem voltak. De a nyugati kultúrákban is teljes mértékben el van határolva a komolyzene a könnyűzenétől: előbbi a gazdagok zenéje. A könnyűzene: a rock, a pop, az alternatív pedig a tömegek zenéje. Nem véletlen, hogy amikor a Bécsi Operában operabál van, odavonulnak tüntetni a méregdrága bundák ellen, hiszen elpusztítanak egy csomó állatot azért, hogy valaki felvegyen magára egy nercbundát. Ez ellen tüntetnek a fiatalok, akiknek bizonyos mértékben igazuk van, persze nem mindenben.

A határ ma is létezik. A világ ugyan megváltozott, már nem a könnyűzene tartja el a komolyzenét, mert már nem egyetlen kalapba söprődik be a pénz, ahogy annak idején, a szocializmusban volt. Most ugyanaz vonatkozik a komolyzenére is, és a könnyűzenére is: vállalkozások tartják el őket. Mindegyik vállalkozás megfelelően kikalkulálja a lehetséges büdzséjét, és olyan belépti díjat kér vagy szed be, amelyből meg tudja rendezni a rendezvényt, illetve próbál szponzorokat keresni. Régen, a hatvanas években, nem volt divat szponzorokat keresni. A zenekar gázsija összesen 1500 forint volt, tehát fejenként 300, a belépőjegy pedig

3 forint 60 fillér, vagy 5 forint 60 fillér – ebből bőségesen kifizették a zenekart, és még bőven maradt is belőle. Ezt a maradékot fordították arra a műfajra, amelynél szintén 3 forint 60 fillér, vagy 5 forint 60 fillér volt a belépőjegy, de nem biztos, hogy ekkora tömeget be tudott hozni.

Nem is volt ezzel igazán addig baj, amíg ezt így a szemünkbe nem mondták. Nekem, személy szerint semmi problémám nem volt a komolyzenével, meg a komolyzenészekkel, már annál fogva sem, mert gyerekkorom óta komolyzenén nőttem fel. Miután az édesanyám balett-tanárnő, balettet tanultam. Semmiféle popzene nem létezett abban az időszakban, csak Debussy, Chopin, Strauss, Csajkovszkij, Gershwin és még sorolhatnám a végtelenségig. Ezekre végeztük a gyakorlatokat, sőt amikor édesanyám velem várandós volt, akkor a Zeneművészeti Főiskola Konzervatóriumába járt: akkor vizsgázott zongora tanszakon. Tehát a hasában nyilván ott hallgathattam a komolyzenét [nevet]. Azokkal a zenékkal volt problémám, amelyek borzasztóan igénytelenek voltak.

A könnyűzene az előző rendszerben szinte kizárólag negatív megítélésben részesült: amatőrnek, primitívnek tartották. Ezek valós vádak voltak?

Ez inkább egy forradalom. Szembenállás a fennálló hagyománnyal, értékekkel szemben. Teljesen mindegy, hogy milyen volt a társadalmi rend. Amerikában ugyanezek a vádak érték a Rolling Stonest, hogy az csak egy „három akkordos zenekar”. Csakhogy aki belekezdett a beatzenébe, és képezte magát, elkezdte érdekelni a három akkordon túl – ’uram bocsá’ – a negyedik is, vagy az ötödik-hatodik-hetedik, és elkezdett gondolkodni, miből is tevődik össze a zene. Miután mi¹ végül is mindannyian tanultunk komolyzenét, bennünket nem lehetett igazán amatőrséggel vádolni, mert mi tudtuk, mit csinálunk. A harmóniák a maguk törvényszerűségével követték egymást, bár megjegyezném, hogy a zene szabad, és kikérem magamnak, hogy nekem ezt vagy azt a harmóniát kelljen a másik után raknom. Van valami, egy belső dolog, ami az ember számára szép, harmonikus és kellemes, s azért rakosgatja így egymás után az akkordokat. Persze létezik disszonancia is, de azt megfelelően kell tudni használni, alkalmazni; ha így van, akkor minden a helyére áll.

¹ Ti. az Omega tagjai.

Térjünk rá a pályája kezdeteire! Ha jól tudom, akkor a Decca² együttesben kezdett először zenélni. Még az Olympiás időkben is ott volt?

Nem. Az Olympiához nekem semmi közöm. A Deccából lett az Olympia. Ez a zenekar úgy alakult, hogy én is a Balettintézetbe jártam, mint artista, Horváth Charlie³ pedig az intézet gimnáziumába. Egy haverommal, Fábri Zolival,⁴ aki egyel fölöttem járt a gimnáziumban, ketten elkezdtünk egy zenekart csinálni. Előtte is volt egy zenekar, de annak nem tudom már a nevét, a zenészekkel viszont sokszor találkozom különböző országokban, mert a basszusgitáros például vendéglátós lett – nagyon jó basszusgitáros volt, nagyon jól is énekelt. A lényeg az, hogy ezekből alakult ki később a Decca: Horváth Charlie, én, Fábri Zoli, Benson Pista⁵ és Winkelmayer József⁶ – így voltunk öten.

A kor többi együtteséhez hasonlóan a Decca is kizárólag feldolgozásokat játszott?

Á! Mi nagyon büszkék voltunk arra, hogy nekünk „komoly” saját számaink vannak, amelyek természetesen nemigen maradtak meg az utókornak, de mégis büszkék voltunk rájuk. Természetesen jól játszottunk feldolgozásokat is, kicsit jazzes dolgokat is, de javarészt Shadowst és Rolling Stonest. Nyilvánvaló, hogy ezeket másoltuk, kopiroztuk, és volt két vagy három saját számunk, amelyek így utólag nézve nem tartoztak a sikerültebb dalaink közé, mégis próbálkoztunk.

Visszatekintve hogy látja: voltak átfedések a Decca forrásanyagai és az Omega repertoárja között?

Ők is másoltak rendszeresen.

Eddig az derült ki, hogy nagyon korlátozott volt a hozzáférés a beathez, mindenki ugyanazokat a rádiókat, lemezeket hallgatta.

² A hatvanas években népszerű beategyüttes, amely jogi okokból Olympiára változtatta a nevét.

³ Horváth Károly, ismertebb nevén Charlie (1947), Liszt-díjas énekes.

⁴ Fábri Zoltán, a Decca zenekar basszusgitárosa.

⁵ Benson István, a Decca és később rövid ideig az Olympia dobosa.

⁶ Winkelmayer József, jelenleg Németországban élő harsonás-zongorista, a Benkó Dixieland Band, később az Olympia harsonása.

Igen, de mind a két adó, a Radio Luxembourg és a Szabad Európa Rádió is bőségesen ontotta a slágereket.

Sok zenekar esetében mégis voltak átfedések a különböző repertoárok között.

Minden azon múltott, ki mit tudott eljátszani. Ki mit tudott elénekelni. Ki mit tudott elgítározni. Csupán erről szólt az egész. Hogy mennyire zavarták az oroszok az adót, és mennyit sikerült belőle felvenni magnóra, majd rögzíteni. Ilyenkor persze az ember másnap is vadászott ugyanarra a számra, mert nem biztos, hogy ugyanott zavarták ugyanazt a részt.

Voltak átfedések, persze, de az volt a mérce, hogy melyik zenekar tudja az adott dalt jobban játszani: kinél szól élethűbben, kinél hasonlít inkább az eredetire. De itt azért elég hamar eldőlt a dolgok, hogy kik játszzák jól, vagy kik másolnak jól, vagy egyáltalán kik zenélnek jól, és kik zenélnek kevésbé jól. Akkor még mindössze 600 zenekar volt regisztrálva. Ezzel együtt feltehetően minden utcáson volt két zenekar.

Az én pályám alapja a Decca volt, de végül is sikerült engem átcsábítani az Omegába. Azért persze ez nem volt olyan egyszerű. Nem akartam elmenni. Nagyon büszke voltam a saját zenekarunkra, csak aztán Charlieval összekülönböztünk, mert ő előbb tudta, hogy én el akarok menni az Omegába, mint én saját magam, de ezt nem hagyta, hogy megmondjam.

Ebben az időszakban még nem lehet azt mondani, hogy az Omega kiugró lehetőségnek számított?

De, az Omega kilógott a sorból: talán az Illés-Metró-Omega hármassal mellett a Liversing⁷ volt még ilyen. Az Omega volt az „intelligens” zenekar, nyakkendő, jól nevelt srácok voltak, tehát az együttesnek nem túl sok köze volt akkor még a vad rock zenéhez. Az egész jólfésült volt, és néha-néha kikacsintgattak ebből. Mikor mi ketten odakerültünk Mihály Tomival,⁸ akkor fordult át az egész inkább rock zenévé.

⁷ Az egyik legjelentősebb hazai beategyüttes, amely 1968-ban oszlott fel, többek között a Demjén-fivérek induló együttese.

⁸ Mihály Tamás (1947), az Omega basszusgitárosa.

Gondolom, ebben szerepe van annak, hogy az Ön személyében egy igazi szólógitáros érkezett a zenekarba.

A gitár is, de a habitusunk is. Én táncoltam éveken keresztül, tehát nekem a színpad az nem ellenség volt, hanem lételem. A színpadi mozgás, a tudatos vagy ösztönös figyelemfelkeltés nálam természetes volt.

És később az az Omega egyik védjegyévé is vált. Része volt a produkciónak.

Persze, abszolút. De engem a rockzene háttére is eléggé érdekelt: hogy mitől szólnak olyan jól például ezek vagy azok a hangfalak. Ezután hangfalakat is építettünk az Omegával. Hogy lehetne megcsinálni ugyanazt a világítást, amit Nyugaton láttunk? Majd pedig legyárttattam az egészet; az akkori apósom vállalta, hogy segít, és profin megcsinálták. Az elektronikus zenéhez valahogy a háttéripart is meg kellett teremteni. Külföldről ezeket behozni majdnem lehetetlen volt akkoriban a vámrendelkezések miatt. Behatároltak voltak a kereteink, a lehetőségeink, mert az állami szervek behatárolták, hogy mennyi lehet a tiszteletdíjunk. Úgyhogy meg kellett „jó magyar módra” oldani: itthon elkészíteni ezeket, de úgy, hogy az mindenféleképpen kielégítse az igényeket.

Visszatérő kérdés: mik voltak a valódi különbségek a nagy zenekarok között? Ebben az időszakban – ’68-ról beszélünk, amikor Ön is tagja lesz a zenekarnak –, amennyire Ön kívülről látta, volt az Omegának már saját arculata? Volt valami karaktere, ami őt a többiektől markánsan megkülönböztette?

Én nem sokat jártam Omega-koncertekre. Egyszer vagy kétszer voltam összesen. Máshova se jártam. Először is nem igazán volt időm, de nagyon nem is vonzott az, hogy nagyobb tömegben vegyek részt. Liversing-koncerten voltam egyszer vagy kétszer. A gitáros nagyon tetszett. Gyönyörű svéd gitárja volt, ami gyöngyházzal volt kirakva, és közben a teste tengerkék volt: igazi amerikai giccs! De akkor, az valami csoda volt, és nagyon jól szólt Zsolt⁹ kezében. A lényeg, hogy azon voltam egyszer-kétszer, de miután mellettem landolt egy vasszék, utána többet nem mentem az Ifjúsági Parkba. Az Omegát láttam előtte egyetlen egy

⁹ Szendrői Zsolt, a Liversing és Olympia zenekarok gitárosa.

alkalommal a Kinizsi utcában,¹⁰ és az arculatot az jelentette, hogy egyenruha volt rajtuk: egyen fekete öltönyben voltak. Abban az időszakban az angol zenekaroknál is megszokott volt az elegáns külső megjelenés. Mellette még az volt érdekes, hogy egyforna erősítőik voltak, amit az akkori basszusgitáros,¹¹ aki elektromérnöknek tanult, készített el. Ennyiben különböztek talán egy kicsit a többiektől, de az individuumnak ez a fajta bepasszírozása engem zavart is (és ma is zavar). Minden ember legyen olyan, amilyen; a sokszínűség az nagyon-nagyon fontos. Az Omegának igazán arculata attól kezdve lett, hogy mi beléptünk. Elég rázós volt, mert Presser Pici¹² már a zenekar tagja volt, és én utólag tudtam meg, hogy volt egy fellépés, ahol „túl sok volt a billentyű,” és Laux¹³ emiatt kitette Pressert. De aztán rá négy hónapra visszavette, és további három évig együtt is játszottunk.¹⁴

Őn tulajdonképpen abban a pillanatban jelenik meg a zenekarban, amikor az első saját szerzemények is elkészülnek.

Volt a *Megbántottál* és az *El kellett mennem* – ezt még az elődöm, Kovacsics¹⁵ játszotta, de az *Azt mondta az anyukám* című dalt már én játszottam, emlékszem, hogy ott izgultak az üveg túloldalán a stúdióban, hogy no, mit fogok majd gitározni; végül sikerült lendületet adni a dalnak. Nagyon jó volt a szöveg is. Ez volt az első igazán nagy dobásunk. Az összes iskolában elterjedt a híre. Onnantól kezdve nem volt mese. De hát akkor még nagyon ment a rivalizálás a nagyok között. Az Illés akkor jóval jobb pozícióban volt, mint az Omega, de végül megfordítottuk a verseny állását. Emlékszem rá, hogy az öt Omegásból mind az öt a szuper hangszerekek közé lett választva.¹⁶

Ha már megérkeztünk az első önálló számokhoz, akkor át is térnék a zeneszerzés témakörére. Az Omega zeneszerzői műhelyébe szeretnék néhány kérdés erejéig ellátogatni. Ebben az időszakban ugye majdnem minden szerzemény Presser neve alatt futott. Ez egyúttal azt jelenti, hogy például Ön ekkor még semmiféle zeneszerzői igénnyel nem lépett fel a

¹⁰ A Budapesti Műszaki Egyetem klubja a Kinizsi utcában, amely Omega-klubként is ismert.

¹¹ Varsányi István, a zenekar alapító tagja.

¹² Presser Gábor (1948), Kossuth-díjas zeneszerző, zongorista, az Omega tagja 1967-71 között.

¹³ Laux József (1943), az Omega és később a Lokomotiv GT dobosa.

¹⁴ 1968 és 1971 között.

¹⁵ Kovacsics András (1941), az Omega alapító tagja, 1967-ig gitárosa.

¹⁶ Molnár itt az Ifjúsági Magazin 1970-es ún. supergroup szavazására utal.

zenekarban? Vagy inkább tudatos koncepció volt a mögött, hogy tudni kell egy szerzőpárost felmutatni.

Igen, ez bizonyosan a Lennon-McCartney páros¹⁷ hatására történt így. De a gyakorlatban a dolog úgy működött, hogy lefogtam két akkordot a gitáron. Utána megjelent a *10000 lépés*, a Presser Gábor – Adamis Anna¹⁸ szerzőpáros nevével. Ez persze nem jelenti azt, hogy sok számot ne ő írt volna. Aztán nyilván jött később egy időszak, amikor ehhez már másképp álltam hozzá. Talán még azt is mondhatom, hogy nem volt gyakorlatom eleinte a zeneszerzésben. Amit ott, a próbateremben összerakosgattunk, abból lettek a dalok. Nem úgy működött, hogy lehozták a kottát, és kiadták, hogy te játszd ezt vagy azt.

Akkor részben ennek is köszönhető, hogy a későbbi lemezekon konzekvensen az Omega mint zenekar, s nem valamelyik tag van szerzőként feltüntetve?

Két funkciója volt ennek. Az első az volt, hogy a dobos nem szokott zeneszerző lenni, vagy legalábbis csak nagyon-nagyon ritkán. Tehát volt egy egzisztenciális oldala: bárki szerezte a szerzeményt, a felét mindig felosztottuk öten egymás között, és így a dobosnak vagy az énekesnek is mindig volt lehetősége pénzt keresni. Volt, hogy aktuálisan egyikünk volt az erősebb, volt, hogy a másikunk. Ez így működik. Én nagyon aktív szerző voltam hosszú-hosszú éveken keresztül, de nem akartam ezt külön hangsúlyozni. Egyetlen egy alkalommal próbáltam, az *Időrablónál*, mert azért az sokkal jobban sikerült, mint a többi lemez, és az Nyugat-Európában be is bizonyosodott, hogy eltaláltunk valamit. Tehát: vagy az van, hogy odaírják, hogy X írta a dalt, és akkor a többiek nem kapnak belőle semmit, vagy az van, ahogy mi tettük, s akkor felosztjuk a jogdíjat egymás között. De hosszú évekig ez tényleg nem volt fontos. Talán azt kellene megérteni, hogy ez az öt ember akkoriban többé-kevésbé tényleg együtt lélegzett. És akkor teljesen mindegy, hogy ki a szív, ki a tüdő, s ki a motor.

Még mindig az első lemezeknél maradva: ha megnézzük ezeket a lemezeket, azt találjuk, hogy nagyon sokféle szerzemény található rajtuk. Az az egységes arculat, amely legkésőbb a hetvenes évek közepétől egy-egy lemezt jellemzett, még nagyon nincsen meg rajtuk.

¹⁷ A Beatles-együttes szerzőpárosa.

¹⁸ Adamis Anna (1943), költő, dalszövegíró.

Az első három lemezen semmifajta koncepció nem volt. Utána a többi lemez többségében koncepciózus volt, kivéve az *Élő Omegát*.²⁰ A tónus is ezért hiányzik belőlük. Ha őszinte akarok lenni: ahogy esik, úgy puffan, úgy rakódott össze a lemez, ahogy jöttek az ötletek. Az első lemezt nem nagyon tekinteném rocklemeznek. Hiába mondják többen is, hogy a Trombitás Frédi az első rock lemez Magyarországon. De mi köze is van hozzá? Semmi az égardta világon. A második lemeznél kezdtünk el abba az irányba haladni, amit igazából rockzenének lehet mondani.

Mi az az éles különbség, ami a kettőt elválasztja egymástól?

Hát a *Trombitás Frédi* egy vidám csasztuska,²¹ egy vidám sláger. Mai fejjel biztos nem írnék ilyet, és talán Presser sem.

És az igazi rockzene milyen ismertetőjegyekkel rendelkezik?

Társadalmi problémákból táplálkozik.

Úgy érti, hogy a szöveg (is) teszi rockzenévé a rockzenét?

Igen. A *Trombitás Frédi* alapja, hogy akkoriban volt egy Füttyös nevű figura Budapesten, aki szellemileg visszamaradott ember volt. Mindig egy újsággal ment, minden nőnek a fenekére csapott vele, és közben füttyörészett. Nem akarta Adamis őt kigúnyolni, mert a maga drámájával együtt ő ugyanúgy egy érző emberi lény. Senki nem haragudott rá, mert mindenki ismerte már. Tehát akkor a városban mindenki ismerte „Füttyös”-t. De ez nem egy rockzenei téma. A rockzene az mindig társadalmi gyökerekből táplálkozik.

Hallgassuk meg például a Muse²² együttes szövegeit. Magyarországon, állítom, hogy száz emberből nyolcvanöt nem tudja, hogy miről énekelnek. Viszont Nyugat-Európában százból kilencvenkilenc tudja. Annyira elhatárolt még mindig az egész műfaj. Énekelnek például a HAARP-ról. Ez egy hatalmas rádióadó-rendszer, s máig csönd van arról, hogy mire való. Feltételezhetően az emberi tudat befolyásolására építették fel. A NASA nyilvánvalóan

²⁰ Az Omega negyedik nagylemeze, amely egy koncert élőzenei anyagát rögzíti.

²¹ Orosz népköltészeti műfaj, de az úttörődalokat is nevezték alkalmasint így.

²² 1997-ben alapított angol alternatív rock együttes.

rengeteg dolgot eltitkol az emberek elől. Fejtetőre állna az egész világ, ha kiderülne, hogy a Hold igenis lakott, és így tovább. Valós problémák: ez a rockzene.

Nagyon érdekes egy kérdés, hiszen felmerül az emberben, hogy vajon a magyar beatgeneráció – beleértve persze az Omega tagjait is – értette-e azokat a dalokat, amelyeket másolt sok-sok éven keresztül, hiszen azért elég sokat lehet hallani arról, hogy valós nyelvtudás nélkül, fonetikus átírással tanulták a legtöbben az angol nyelvű dalszövegeket.

Voltak ilyenek is.

De így eljutottak az emberekhez a dalok üzenetei?

A kilencvennyolc százalékuknak igen, teljes mértékben. Kóbor ugyancsak átolvasta, és megtanulta, hogy mit énekel. Azért ez ránk nem annyira volt jellemző. Az Omegások egyetemisták voltak, és azért az angol vagy valamilyen idegen nyelv kötelező volt. Mihály Tomi történelem-angol szakos volt a bölcsészkaron – ha jól emlékszem. Mi gyerekkorunkban tanultunk angolul, mert a szüleink erről gondoskodtak. Azt nem mondom, hogy tökéletesen beszéltünk, de azt a pár sort, amit énekeltünk, azért tudtuk, hogy miről szól. De például Wittek Mari²³ nem tudta, neki volt egy fonetikus füzet. Amikor jött egy igazi angol, akkor azt mondta, hogy milyen jól énekel ez a lány angolul, abszolút angol, csak mikor beszélgetni kellett vele, akkor nem tudott vele beszélgetni, mert Mari egy szót sem tudott angolul. Amióta New Yorkban él, azóta nagyon jól tud angolul. De igen, ez lehet egy kérdés; az Omegára nem jellemző, de hogy a többi zenekarnál ez miként volt... Biztos vagyok benne, hogy nagy részük nem tudta, miről is énekel.

Kicsit arra is szerettem volna kifuttatni ezt a kérdést, hogy sok szempontból szerintem inkább a zene az, ami megragadta az embereket ezekben az új stílusokban, mintsem a szöveg, hiszen az kevésbé jutott el hozzájuk. Például épp a nyelvtudás hiányában.

Ez igaz.

²³ Wittek Mária (1947), énekesnő, az Omega zenekar rendszeres vendége a hatvanas évek közepén.

De így a társadalmi mondanivaló, amiről Ön beszélt, nem lehetett domináns a kezdeti időszakban.

De a magja ott volt, jelen volt!

Mindenki így tekintett a beatre, hogy ezzel protestál, hogy ezzel szembe megy valamivel?

Az biztos, hogy az Illés igen, és az Omega igen. A Metróban már nem vagyok annyira biztos, mert ők azért inkább alkalmazkodtak. Illéséknél benne volt a piszkálódás, nem is kicsit, Bródy szövegei tele voltak politikai kérdésekkel. Mi áttételesen, tehát mi sohasem primer módon raktuk bele az ilyesfajta gondolatainkat a dalokba, az Omega-számokat többször meg kellett hallgatni ahhoz, hogy rájöjjenek, végül is miről van szó bennük. Mert van, amikor teljesen ártalmatlannak tűnő sorok mögött rejlik a nagy gondolat. De ez már Adamis idejében is így volt. Állítom, hogy a legnagyobb szöveg, a *Petróleumlámpa*. Zeneileg nem egy komplikált valami, mert ugye végig egy hangon kell énekelni, de a szövege: „Száz év ráégett, ismered az éveket, túrt sok-sok hazugságot”. És elég csak picit más szemszögből nézni, és abban a pillanatban kiderül, hogy a fennálló rendszerről szól – csak nem lehetett belekötni. Szép régi porcelánlámpa, amely megégette a lepkéket. Sülyi Péter²⁵ már elemelkedett a talajtól három lépésre, és egy nagyon magas etikai és morális szempontból nézte a világot. „Mi lennének a szívben a vér, ami meg-megáll és visszatér”.²⁶ Hát ennek olyan töltése van! Csak ennek az egy sornak is! Sok év után elmondom, és ugyanúgy elkezd borsózni a hátam, mert ez nagyon emberi gondolat.

Kicsit később szerettem volna feltenni ezt a kérdést, de ide kívánczok: vajon, amikor az Omega eljutott az NDK-ba, és példátlan népszerűsége tett szert, az mennyiben köszönhető az ilyen soroknak? Az NDK-ban egész biztos, hogy se magyarul, se angolul nem értették, hogy az Omega miről énekel. Mit gondol, mégis mi volt az, ami annyira megfogta őket?

Az Omega volt nekik a Nyugat, a szabadság. S nemcsak az NDK-nak, de Csehszlovákiának, Romániának, és az összes környező szocialista országnak egyaránt.

²⁵ Sülyi Péter (1950), dalszövegíró, dramaturg.

²⁶ Helyesen: „S én lennék a szívben a vér, mely soha nem áll, de visszatér”. Az idézet a *Mozgó világ* című Omega-dalból származik.

Magyarország progresszív országnak számított?

Magyarország volt a „vidám barakk”, ahol nevetnek az emberek, mert ugyan ez egy láger, csak ebben a barakkban adnak enni. Végül is ez történt; a többi barakkban nem adtak enni. Akkoriban már nagyon szorult volt a politikai helyzet az NDK-ban, és valamit oda kellett vetni a népnek. Akkor jött az ötlet, hogy ezt a „szelepet” le tudják engedni az Omegán keresztül: „hozzuk hát ide az Omegát!” 1971-ben az *Élő Omegából* az NDK-sok rendeltek százezer darabot. Akkor, mikor megpróbálták bennünket eltemetni. A konkurens zenekar is mindent elkövetett. Konkurensnek tartották magukat, de én és bárki más is úgy van vele, hogy a Lokomotiv GT annyira más dolgot csinált, mint mi, hogy semmi köze egyiknek a másikhoz. Két külön világot képviseltünk. Tehát az NDK megrendelt százezer lemezt. Ennek komoly anyagi vonzatai voltak a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat számára, és erre nem lehetett nemet mondani. El kellett adni ezt a százezer lemezt.

Az Omegából éppen kivált Presser és Laux. „Nélkülünk? Ugyan, semmi nem fog történni” – mondták ők. Emlékszem, a lépcsőn jött föl Mecky,²⁷ és mondta, hogy abbahagyja. Azt válaszoltam: „dehogy hagyod abba! Figyelj csak ide, Cikivel²⁸ már két számot összeraktunk.” Ez volt a *Hűtlen barátok* és a *Szomorú történet*. Utána Miskával²⁹ feldobtunk egy pénzt, hogy melyiket ki írta. Neki volt szerencséje, eltalálta a „fejet”, és így lett a *Hűtlen barátok* végül is az ő neve alatt. Tehát ennyire így működött akkor ez. Ki a fenét érdekelt, hogy van egy forint, húszezer, ötvenezer vagy bármennyi. Nem, nem érdekelt bennünket, legalábbis engem akkor még ez nem érdekelt.

Tehát a lényeg az, hogy mindent megpróbáltak, hogy az Omega ne maradjon életben, és az NDK-ban ekkor robbant az új lemez. Robbant, és oly módon robbant, hogy az NDK-s elvtársak úgy érezték, kontroll alatt tudnak bennünket tartani. Végül is kontroll alatt is tudtak tartani bennünket, mert még élveztük azt, hogy egy másik országban sikerünk van. Eszünk ágában nem volt politizálni. Nekik így egyszerűbb volt, hogy a saját rádióadóikon keresztül elkezdtek rockzenét sugározni az Omega tolmácsolásában, és lassan a mi zenénken fejlődtek fel az NDK zenekarok is. Megszakadtunk a nevetéstől, hogy ugyanolyan ruhákban jártak,

²⁷ Kóbor János (1943), az Omega énekesének beceneve.

²⁸ Debreczeni Ferenc (1948) az Omega dobosának beceneve.

²⁹ Mihály Tamás beceneve.

mint amilyenekben mi. Egy az egyben lemásolták a figuráinkat, a Meckyt, az enyémet: ugyanolyan pelerineket és köpönyegeket csináltak.

Tudnak arról, hogy valakik a zenéjüket is másolták volna?

Hogyne. Sokan. Csak aztán mindig elhalványodott, mert belevitték a saját kultúrájukat, és ezek a német vonalas dolgok nem illeszkednek bele a rockzenébe. Nagyon kevés német zenekar van, amely ebből ki tudott törni. A Scorpionson³⁰ és esetleg Peter Maffayn kívül.³¹

Hogy tudták vagy nem tudták, hogy miről énekelünk... német fordításban is voltak a számaink. Egy fillért nem kaptunk persze érte. Manfred Klein volt akkor a Stimme der DDR rádióadónak a zenei vezetője, és ő mondta, hogy „srácok, mindegyik számot le kellene fordítani német nyelvre”. Tíz-tizenkét szám lett lefordítva. Hogy a német fordítás mennyire jó vagy rossz, azt nem tudom, de az angol fordításainkat, most így utólag, azért egy-két angollal elkezdtek analizálni, és csak annyi volt a problémájuk, hogy ez tökéletesen helyes angolul, csak egy angol nem beszél így soha. Minden helyes, csak ezt a nyelvet nem használják Angliában. Az *Időrabló* az egyetlen, ami a helyére került, és az is azért, mert aki csinálta, az kint dolgozott az ENSZ-ben. A barátnőjével együtt csinálták meg a fordítást. De az előzőek és az utána lévők sajnos nem így sikerültek. Könyvszagú volt az összesnek a fordítása. Minden nyelven vannak olyan finomságok, amit csak akkor tudunk, ha az ember benne él egy atmoszférában. Ha abban az atmoszférában élek, akkor a nekem mutatott szint máris tudom társítani a környezethez. De ha nincs mihez társítani, akkor az nem él meg. Hofi³² poénjai Kanadában nem poénok. Hofi kiment Kanadába, és nem tudtak rajta nevetni, mert nem volt meg a napi problémák atmoszférája.

Az Omegának ezzel együtt mégiscsak sikerült a magyar milióból valamelyest kitörnie.

Mecky konzekvensen mindig magyarul énekelt, és valahol ragaszkodtunk is ahhoz, hogy demonstráljuk azt, hogy mi magyarok vagyunk. Ennek az lett az eredménye, hogy lelkes csoportok alakultak Svájcban, Németországban, Hollandiában, a Benelux államokban, s elkezdtek magyarul tanulni a rajongók. Ahelyett, hogy tanulna meg franciául, vagy spanyolul.

³⁰ 1965-ben alapított rock-együttes, az NSZK egyik legjelentősebb formációja.

³¹ Peter Maffay (1949), erdélyi származású német énekes, zeneszerző.

³² Hofi Géza (1936-2002), kétszeres Kossuth-díjas humorista.

Nem. Ők megtanultak magyarul, mert ők az eredeti anyanyelven akarták érteni ezt. Szóval nekünk a zenénk az, ami erős. A szövegeink itthon szintén a helyén voltak. Pontosan azért, mert nem volt hasonló az Illésékhez vagy másokhoz: egy teljesen más világról szólt. A space rock, aminek nevezték, az elvágódásról szól, egyfajta szimbólum, egyfajta álmvilág, amiből az ember visszatekint, vagy éppen oda akar menni. A *Gammapolistól* kezdve bármelyik lemezünk erről szól: minden emberben benne van a realitástól való elszakadás igénye. Csak éppen vissza kell utána jönni a földre, ez így van rendjén.

Még egy utolsó kérdés ehhez a témakörhöz: amennyire én látom, a technika elég erősen meghatározta az Omega zenei fejlődését. Kezdve attól, hogy Ön effekteket, torzítókat is használó gitárosként megjelent a zenekarban, és ez által magának a gitárnak a szerepe is megnövekedett, a szintetizátorokig – a zene tulajdonképpen egyfajta próbamezője is annak, hogy a technikával kísérletezzenek.

Minden zenekarnak az volt.

A másik természetesen a hanglezem: a műfajban Magyarországon szintén az Omega lemezei hozták áttörést. Emiatt azt gondolnám, hogy a próbatermi, élő zenélés helyett idővel a stúdióban kiértelt ötletek kerültek Önöknél előtérbe.

Nem csak a technika fejlődéséről van szó. Les Paul³³ találta ki a többsávós hangrögzítést. A barátnőjével együtt énekelgetett, és volt egy borzalmas gitárja. Majd csinált egy gitárt, amit úgy hívtak, hogy tuskógitár, egy fadarab volt kialakítva végül is egy gitárnak. Ez egy akusztikus gitárhoz képest akkora „pofátlanság” volt, hogy az nem kifejezés. Rickenbacker³⁴ találta ki az első hangszedőt. Miért is mondom ezt? Azért, mert az egész amerikai zene ugyanígy alakult ki. A gitárnak azért nem volt szerepe, mert halk volt. Ott volt egy csomó fúvós, meg vonós, és egy akusztikus gitárral elvult a pasi hátul. 135 decibellel tudnak a fúvósok játszani, egy gitár, ha megszakad, sem tud ehhez képest 30 decibelnél följebb menni. Nem volt semmifajta szerepe. Abban a pillanatban, amikor megjelent az első hangszedő pickup, amelynek ez a bizonyos Rickenbacker volt a feltalálója, alátolták egy ilyen húros hangszernek, s nem volt határ. Már kezdett alakulni a dolog, kezdett változni a játékmód, a

³³ Les Paul (1915-2009), amerikai jazzgitáros, az elektromos gitár feltalálója.

³⁴ Adolph Rickenbacker (1886-1976), svájci származású hangszerész, a hangszedő feltalálója.

játékstílus is. Miután abból a tuskógitárból megszületett a Les Paul Studio gitár, már egy kifinomult hangszerről beszélünk, ami már elektromos. Az átalakítások során rengeteg hangszín és stílus alakult újonnan ki. Az Omega szintén részese volt ennek a folyamatnak.

A kísérletezésre a külföldön látottak sarkalták a zenekart?

Az is. Az első angliai út persze különösen nagy hatású volt – felszálltunk itt, a Ferihegy nullán (az egy libalegelő volt akkor), és leszálltunk a világ egyik legforgalmasabb repülőterén, a Heathrown. Mintha a Mars kellős közepére pottyantottak volna, ahol egy teljesen más világ van. Hát mindent, a színektől kezdve, a ruhaviseletet, mindent-mindent figyeltünk, és sikerült is transzformálni azokat a saját formánkra.

Tegnap azt említette nekem Kóbor János, hogy amikor másodszorra kijutottak Angliába, már a hosszabb turnéra – meglátván azt, hogy az ottani zenekarok milyen technikával, milyen képességekkel, s egyáltalán, milyen zenét játszanak, határozottan elgondolkozott azon, hogy...

Abbahagyja.

Önben voltak hasonló érzések?

Nem. Ez Meckyre jellemző ilyenkor. De aztán ezt nem gondolja komolyan, csak kifelé mondja ezt. Ezt már ismerem nála. Annyi volt bennem, hogy rájöttem, hogy semmi közünk a rockzenéhez. Tehát amikor a *Trombitás Frédit* játszottam Londonban, kimondottan féltem, hogy meg fognak dobálni. Semmi köze nem volt ahhoz, ami ott volt. Végül is annak köszönhető, hogy nem dobáltak meg, hanem inkább siker volt, hogy annyira mások voltunk, hogy tátott szájjal néztek minket. Mi voltunk a fehér hollók. A „from behind the iron curtain” szlogen minden egyes alkalommal elhangzott, promóciós fogásnak szánták azt, hogy Red Star, Omega Red Star, Omega Vörös Csillag legyünk – amit mi se pozitívan, se negatívan nem vettünk. Elfogadtuk, hogy végül is igen, mi a vasfüggöny mögül jövünk, ez igaz, ez így van, és hát nehéz volt ebből az egész dologból kimászni. A televízióban ugye megkérdezték, hogy „what do you think about Imre Nagy”? Abban a pillanatban elfelejtettünk angolul, nem értettük, és húsz percet próbálkozott a riporter, amikor így a földhöz vágta a mikrofonját. És

előben ment az egész dolog. A következő alkalommal már nem nagyon hívtak minket a televízióba. Mert elterjedt, hogy nem vagyunk hajlandóak Nagy Imréről és politikai dolgokról beszélni.

*Ha jól tudom, az Illés pórul is járt egy évvel később.*³⁵

Bródy János szerintem elszámította magát, azt hitte, ütős lesz az interjú. Ütött is, csak rosszul. Tehát nagyon nehéz lehetett korrektnek maradni, mert ha mi annyira elnyomottak vagyunk, akkor mit keresünk ott? Miért engedtek ki bennünket? Vagy kémek vagyunk? Az elmúlt egy-két évben volt arról szó, hogy csinálnak egy filmet a hidegháborúról – velünk. Velünk milyen hidegháborút kapcsolnak össze? Senki nem utazhatott, de az Omega egy évben háromszor mehetett Nyugat-Európába. Jó, le kellett adnunk az útleveleinket minden egyes alkalommal. Tehát volt egy turista útleveleink, amit három évben egyszer használhattunk, és volt egy szolgálati útleveleink, amit minden egyes alkalommal bevittünk és leadtunk. De előre benne volt mindig három ablak. Tehát mindig volt két tartalék, ha másnap azonnal kell menni, akkor mehetünk. Ezek után nem igazán hiszem, hogy annyira illene protestálnunk. Igen, egy csomó dolgot nem akartak és nem engedtek – Erdős Péter³⁶ például nagy hátramoszdítója volt az Omegának. 1971-ben az Erdős Péter igenis benne volt abban, hogy az Omegát kicsinálják, tönkretégyék. Aztán nem bírtak velünk, mert a közönség szeretett bennünket. Ekkor volt az első nagy koncertünk, ebből lett ugye az *Élő Omega*; tele volt a Kisstadion. Fradi meccs volt előtte, és a harmadik szám után a meccsről özönlöttek át az emberek, végül tizennégyezer ember gyűlt össze.

Sok olyan dolog történt, amit úgy magyarázhatunk, hogy mi milyen okosak voltunk, de bizony nem mindig csak nagyon okosak voltunk, hanem nagyon sokszor nagy szerencsénk is volt, és az embereknek ez a végtelen szeretete az, ami végül is bennünket tovalendített ezeken a göröngyös utakon vagy kemény sorompókon. Az élethez szerencse is kell. Nem elég okosnak lenni vagy tehetségesnek, hanem szerencse is kell – nem is kicsi.

³⁵ Bródy János és Szörényi Levente 1970-ben BBC-ben tett nyilatkozatai miatt az Illés együttes egy évre letiltották Magyarországon.

³⁶ Erdős Péter (1925-1990), jogász, popmenedzser, a Magyar Hanglemezzártó Vállalat popzenéért felelős vezetője.

Továbbra is a külföldi utak témakörnél maradván: amikor azokat a zenekarokat élőben is láthatták, amelyeket addig legfeljebb lemezzel vagy rádióból ismerhettek, mennyiben formálta a stílusukat, milyen mértékben volt hatással a zenekar fejlődésére.

Nem csak mi néztük őket, hanem eljöttek a koncertjeinkre meghallgatni bennünket. Eric Clapton³⁷ előtt gitározni, azért az elég erős dolog. Ugyanannál az ügynökségnél voltunk, ahol annak idején volt a Spencer Davis Group,³⁸ a Nice³⁹ és az Emerson, Lake & Palmer.⁴⁰ Németországban is nagyon sokszor találkoztunk ezekkel a zenekarokkal. Akkor még nem volt Emerson, Lake & Palmer, csak Nice volt, az elődje. Akárcsak a The Who⁴¹ vagy a The Kinks,⁴² stb. Az egyik bulinkra az ügynökségünk ezeket a srácokat mind lehívta. Mit ne mondjak, izgultunk.

És átmentek a „vizsgán”?

Átmentünk a vizsgán, de egy zabszem nem fért a fenekünkbe [nevet]. Azért így ömlesztve ez sok volt. Azt hiszem, hogy pont George Harrison⁴³ klubjában játszottunk, az ő tulajdonában volt a Revolution, és oda jött az illusztris társaság. Találkoztunk velük turné alatt is, az ember még Jimi Hendrixnek⁴⁴ is óvatosan odaintegetett. Ezek után persze felmerült a hazajönni – nem jönni dilemma. Azért nem mélyedek már ebbe bele, mert semmit nem csinálnék másképp. Egyszer valaki megkérdezte tőlem, ha most visszamennék negyven évet, mit csinálnék másképp. Semmit. Megmondom miért nem: most boldog vagyok. A családommal, a feleségemmel, a gyerekeimmel, a sikereinkkel: mindennel együtt. Nem vagyok elégedetlen. Az embernek mindig vannak céljai természetesen, de semmit nem csinálnék másképp. Tehát nem baj, hogy nem maradtunk kint.

³⁷ Eric Clapton (1945), brit gitáros, zeneszerző.

³⁸ A hatvanas években rendkívül népszerű brit együttes.

³⁹ Keith Emerson, az Emerson, Lake & Palmer együttes billentyűsének első együttese.

⁴⁰ Brit trió, a legjelentősebb progresszív rock együttesek egyike.

⁴¹ Népszerű brit rock együttes a hatvanas-hetvenes években.

⁴² Népszerű brit rock együttes a hatvanas-hetvenes években.

⁴³ George Harrison (1943-2001), a Beatles-együttes gitárosa, zeneszerzője.

⁴⁴ Jimi Hendrix (1942-1970), amerikai gitáros-énekes, korának egyik legjelentősebb popzenésze.

A kérdésem nem is erre vonatkozott volna, bár ez is kétségtelenül nagyon érdekes szempont, hanem hogy mindazok a tapasztalatok, amik ilyenkor egy zenészt érnek, az később intenzíven beépül-e abba, amit csinál.

Majdnem mindent megpróbál használni, tanulni belőle, átalakítani, természetesen. De ugyanez működik fordítva is. Nézték bennünket az itthoni fiatalok, és ugyanúgy megtanulták tőlünk a dolgokat. Van, aki azt mondja, hogy jobban is csinálja. Az a jó, akkor büszke az ember, ha a tanítvány sokkal többet tud nála, ez nyilvánvaló. Akkor sikerült valami jó dolgot adni. Ezen nincs semmifajta szégyellni- vagy tagadnivaló, a jóktól tanulni nem szégyen. És a gyengétől is lehet tanulni, hogy mi az, amit rosszul csinál, mi az, amit nem kell. Tehát mindenkitől lehet tanulni, egyformán.

A külföldi trendek hatása érezhető az Omega 5 című lemezük Szvit című tételében is, ahol egy klasszikus zenei formával és nagyzenekari kísérettel kísérleteznek? Minek köszönhető ez a stílusváltás? Ön szerint is a Pink Floyd együttes Dark Side Of The Moon című lemezének, ahogy azt például Kóbor János állítja?

A Pink Floydnak inkább abban van szerepe, hogy koncepciózusak lettek a lemezeink. A Pink Floyd abszolút nem foglalkozott nagyzenekarral a kezdet kezdetén. Underground zenekar volt, ahol a belépőjeggyel együtt osztották az LSD-t, és a Marquee klubban⁴⁵ léptek fel előttünk három nappal. Azt mondták, ha a Pink Floyd lép fel, akkor nem jön senki egy héten keresztül. Szerencsére nem így történt. Még ez nem az a Pink Floyd volt, tehát nem a *Dark Side*, hanem az *Umma Gumma*⁴⁶ Pink Floydja, aminek igazából majdhogynem semmi köze a későbbi Pink Floydhoz. Jimi Hendrix is hatással volt ránk. Meckynak a Pink Floyd volt a fő hatása, de a Pink Floyd mindenkire, a világ egész könnyűzenéjére rányomta a bélyegét. Vannak világklasszisok, és a világklasszisok igenis ráteszik a bélyegüket a stílusra, azért lesznek világklasszisok.

Hogy emlékszik, miként született az ötlet, hogy nagyzenekarral közösen dolgozzanak? Mindenképpen úgy látták, hogy ez a rockzene fejlődésének egy következő lépcsőfoka?

⁴⁵ A londoni Oxford Street 165 alatt található híres zenés szórakozóhely.

⁴⁶ Az együttes 1969-ben megjelent duplaalbumának a címe.

Nem, ez egy állomás volt. Legalábbis az én véleményem szerint. Nagyon nagy példányszámban lemezeket csak utána kezdtük el eladni. Úgyhogy ez egy állomás volt, s élveztük is, talán csak az volt a baj, hogy abban az időszakban nem voltak még meg a technikai feltételek ahhoz, hogy ezt színpadon valóban jól meg lehessen csinálni. Gondolom, ezt elmondták a többiek is. Nem volt még kitalálva, hogy plexifalakkal elválasszák a különböző vonósszekciókat, s a hangosításra sem voltak még kialakítva a speciális mikrofonok. Azóta erre már külön rendszerek vannak, frekvenciaválasztókkal, ráadásul ez egy magyar találmány – hála Istennek egész Németországban majdnem minden színházban ezt használják. Hiába van ott az első hegedű vagy egy brácsa, a brácsának a mikrofonjába nem szól bele a másik. Tehát gyönyörűen, önállóan hangosítható x sávon, ahány hangszer van. Akkor ez még nem volt. És tudom, hogy nagyon sokat harcoltunk azért, hogy ez egyáltalán ott megfelelően létrejöhessen. Azt hiszem, egyszer lett végül is ez a Szvit eljátszva, nagyzenekarral, az E épületben,⁴⁷ és azután soha többet. Aztán még egyszer megpróbáltuk a Népstadionban '99-ben, de az sem volt az igazi. Ennek megvan már a saját technikája, mostanra, miután trend lett a világon, ráállt az ipar is.

Nehéz a villanyzenét az akusztikus zenével összezární. Nincs mese, a szimfonikusok, a hegedűsöktől kezdve a fúvósokig akusztikusok. Valamelyiknek fejlet kell hajtani mindenféleképpen a másik előtt ahhoz, hogy ez valahogy működjön, vagy pedig jól be kell tudni hangosítani a produkciót.

Amennyire az ember meghallgatja az Időrablót és az azt követő három-négy lemezt, azért úgy hallja, a szimfonikusságra való igény nem tűnik el; a hangzás és a szintetizátorok használata erről árulkodik.

Hogyne, hogyne. A szintetizátorok ugye pont azért szintetizátorok, mert szintetikusán végül is a fúvósokat és a vonósokat szimulálják.

Ekkoriban Ön már gitárt is kiegészítette különböző effektekkel?

Elég sok effektpedálom volt, persze. Engem mindig érdekelték ezek, az, hogy kicsit másképp szóljon a hangszer. Ez kaland. Rögtön ad egy plusz atmoszférát a gitárhangzásnak. A Pink

⁴⁷ A Budapesti Műszaki Egyetem E épületének egykori klubja, amely a Műegyetem rakparti komplexumban található.

Floyd e téren biztosan hatott. Jobban, mint például egy metálzenekar. Mi nem azok a típusok vagyunk, tehát mi szeretjük a melódiákat, dallamokat, hogy dallamosak legyenek a szerzeményeink is, és ez nyilvánvalóan egyfajta emelkedettséget is sugároz.

Gondolom a klasszikusok feldolgozásának divatját is ismerték akkoriban, hiszen például Beethoven idézetet önök is használtak.⁴⁸ Nem játszottak el a gondolattal, hogy néhány más magyar zenekarhoz hasonlóan Bartókot, Weinert vagy egyéb komolyzenei szerzeményeket dolgozzanak fel?

Az volt az érdekes, hogy azt analizáltuk, hogy különböző fekvések mennyire azonosak a gitáron és Bartók-darabokban. Volt nagyon sok párhuzam. Tehát a rockzene, mint olyan feltehetően maga is táplálkozik klasszikus gyökerekből. Nemcsak elképzelhető ez, hanem bizonyítható is. De fordítva is igaz: ma már a klasszikus zenére is hatással van a rockzene.

Térjünk át a vizualitás témakörére! Említette, hogy a színpadkép és színpadi mozgás mindig is foglalkoztatta és a produkció fontos részének tekinti.

Igen. Ha zenét akarok hallgatni, akkor leülök otthon, felrakom a lemezt vagy CD-t, leülök, behunyom a szemem, és meghallgatom. Ha meg egy koncertre elmegyek, akkor látni is akarok, nyilvánvalóan. És nemcsak azt, hogy a balek ott ül a széken, odaragasztva, hanem igenis, az egésznek legyen mozgása. Legyen az egésznek atmoszférája, legyen egy csomó fényjelenség, fényhatás. A színpad multidimenzionális és multimedialis tér. A színpad azért van, mert ott látni akarnak valamit az emberek. Az első lézert én csináltam meg, az első világításrendszert én csináltam meg, az első nagy hangfalrendszert én csináltam meg Magyarországon, úgyhogy én ebben nagyon aktívan részt vettem.

Láttam a 10000 lépéshez készült klip-sorozatot is. Annak is tevékenyen részt vett a megkomponálásában?

⁴⁸ Például a Csillagok útján című nagylemez Nyitányában és Fináléjában, amely Beethoven 5. (Sors) szimfóniájának kezdő, illetve záró taktusait tartalmazza.

Nem. A *10000 lépés* Szitányi András⁴⁹ munkája. Végül is ez volt az első videoklip, mikor még az a fogalom, hogy videoklip, nem is létezett. Ő volt az az ember, aki ilyen szűrőn, ilyen szemszögből látta a rockzenét. Aztán elment Amerikába dolgozni 15 vagy 20 évet, és most újra itthon van, bár nem tudom pontosan, hogy mit csinál.

Mit gondol, mennyire szolgálta ki ez a klipsorozat, mondjuk, magát a zenét, vagy mennyire erősítik egymást a képek és a hangok?

Kevés az emlékem erről.

*És a korszak két beat-filmjére emlékszik? Az *Ezek a fiatalok*ban még nem szerepelt, de feltételezem, hogy látta. Mit gondolt akkor róla? Mennyire szolgálta a magyar beat ügyét?*

Fogalmam sincs róla, hogy mi van az *Ezek a fiatalok*ban. Annyit tudok, hogy az Omega fellépett benne, illetve Koncz Zsuzsa, és slussz. Nem tudok róla semmi mást. Azt tudom még, hogy ki rendezte: Banovich Tamás.

*Ezzel szemben az *Extázis 7-től 10-ig*ben részt is vett szereplőként.*

Abban részt vettem.

*Nagy társadalmi visszhangot váltott ki ez a film, sőt talán jóval nagyobbat is, mint az *Ezek a fiatalok*. Ezt hogy látja utólag? Valós problémákat vetett fel, és hitelesen oldotta fel azokat?*

A későbbi KISZ-vezetők mind ott vannak a filmben. Mondják még többet erről? Félelmetes volt, hogy akkoriban mi azt hittük, hogy ez valami, pedig nem. Funkciója volt. Nem csak rólunk szólt a film, mert bevették az Illéséket és a Metrót is emlékezetem szerint. Nekünk az volt fontos, hogy ne maradjunk ki belőle. De amit akkor csak úgy sejtettünk, az végül később be is igazolódott, mert a későbbi politikai vezetők ott vannak a filmben, mint fiatal gyerekek. És véletlenül őket szólaltatják meg.

⁴⁹ Szitányi András (1945-2007), rendező, a Magyar Televízió szórakoztató osztályának munkatársa.

Később történt bármilyen hasonló kísérlet Magyarországon arra vonatkozóan, hogy a rockzenét a film vagy a vizualitás más eszközeivel megtámogassák?

Hirtelen Jancsó *Omega*, *Omega* című filmjét tudnám mondani. Az a gond, hogy negyven év után teljesen érdektelen már, hogy akkor mi történt, vagy hogy történt. Az a baj, hogy akkor nem úgy történt, hogy egymást mindenki segítve, vállvetve tette a dolgát, ez a baj. Dúlt a rivalizálás, hogy ki hogy tudja a másikat háttérbe szorítani, vagy valami rosszat tenni neki, bennem ezek az évek ezt jelentik. És mondjuk '70-71-től, amikor elkezdtünk egy önálló életet élni, többé-kevésbé – de inkább többé külföldön, mert volt olyan év, hogy a 12 hónapból 11-et külföldön voltunk –, én azt érzem olyan fontos dolognak, ami igazán megalapozta az Omegának a mai nevét.

Akkor mondhatjuk azt, hogy az Omega ez idő alatt Magyarország egyfajta exportcikkévé, hungarikummá vált.

Nekem a hungarikum sokkal szimpatikusabb kifejezés: én ezt mondanám. A hetvenes-nyolcvanas években mindenféleképpen azok voltunk, mert mindig csak mentünk, mentünk és mentünk, s ez jó érzés volt. Hol itt, hol ott, hol amott, mindegyik országban. Sok fiatal ott volt, és nem is értették, amit énekelünk, mert magyarul énekeltünk. De a zenének az a nagyon nagy ereje, hogy nemzetközi. És ezt mi érvényesítettük.